

Politiets forebyggende ordenstjeneste

*Særlig om bortvisning etter politiloven § 7 første ledd
nr. 1 andre alternativ*

En juridisk oppgave

BACHELOROPPGAVE (OPPG300)

Politihøgskolen

2013

Kand.nr: 461

Antall ord: 6583

Innholdsfortegnelse

1. Innledning	2
1.1 Forord	2
1.2 Metode	2
1.3 Avgrensning	3
1.4 Politiets kriminalitetsforebygging	3
1.5 Historikk omkring politiloven	4
2. Skillet mellom ordenstjeneste og etterforskning	5
2.1 Politiets oppgaver	5
2.2 Regelsettene	5
2.3 Øverste myndighet	6
2.4 Beslutningsmyndighet	6
2.5 Rettslig status	6
3. Politiloven § 7	7
3.1 Ordlyd	7
3.2 De polisiære tiltakene etter annet ledd	8
4. Politiets bruk av skjønn	9
4.1 «Kan-skjønn»	9
4.2 Politiloven § 6	9
4.2.1 Behovsprinsippet	10
4.2.2 Proporsjonalitetsprinsippet	11
4.2.3 Likebehandlingsprinsippet og saklighetsprinsippet	11
4.2.4 Oppportunitetsprinsippet	12
5. Spesifikt om bortvisning	12
5.1 Materielle vilkår for preventiv bortvisning	13
5.1.1 «Ro og orden»	13
5.1.2 «Grunn til frykt»	14
5.1.3 Konkret og nærliggende	15
5.1.4 Vesentlige forstyrrelser	15
5.2 Bortvisningspålegg i praksis	17
5.3 Bruk av makt under bortvisning	18
5.4 Konsekvenser av ikke å etterleve bortvisningspålegg	18
5.5 Langsiktig forebyggende virkning med bortvisning	19
6. Avslutning	20
7. Litteraturliste	20

1. Innledning

1.1 Forord

I denne bacheloroppgaven skal jeg se nærmere på lov om politiet av 4. august 1995 nr. 53 (politiloven) § 7 første ledd nr. 1 og annet ledd, hvor jeg legger særskilt vekt på det polisiære inngrepet bortvisning. Ambisjonen med denne oppgaven er å finne ut når bortvisning etter politiloven kan brukes for å forebygge ordensforstyrrelser.

Grunnen til at jeg har valgt å studere politiets muligheter og begrensninger med bruken av bortvisning springer hovedsakelig ut fra en erfaring jeg gjorde meg i praksisåret på politihøgskolen. Dette var en situasjon hvor en «kjenning» av politiet, som jeg velger å kalle «Jostein»¹, var ute på byen en lørdagskveld. Jostein er kjent som en som ofte lager bråk og kommer på kant med andre personer når han er alkoholpåvirket i en slik sammenheng. Denne kvelden var han også beruset og på randen til slåsskamp med en annen person, men politiet fikk avverget dette før det eskalerte. Det var like før de slo til hverandre, og Jostein fremsto som den mest aggressive av partene. Begge to fikk en klar advarsel fra meg om at en slik oppførsel ikke var akseptert. Senere på kvelden slo Jostein allikevel den andre personen kraftig i ansiktet. Jeg så hele situasjonen og oppfattet slaget som uprovosert. Dette medførte at Jostein ble pågrepet av politiet. Under pågripelsen utøvde han også vold mot flere polititjenestemenn. Han ble anmeldt bl.a. for forstyrrelse av den offentlige ro og orden, jfr. Almindelig borgerlig Straffelov av 22. mai 1902 nr. 10 (straffeloven) § 350. I ettertid har jeg tenkt på hva politiet kunne ha gjort for å forhindre denne eskaleringen. Dette er således utgangspunktet mitt for å se nærmere på bortvisning som ordenstiltak i et forebyggende perspektiv.

1.2 Metode

Jeg har i denne oppgaven tatt utgangspunkt i politiloven som rettskilde. Da lovens ordlyd generelt sier lite om bortvisning, har jeg her særlig måttet støtte meg på rettskilder som forarbeider, rettsavgjørelser og juridisk teori. Det eksisterer relativt få dommer som berører pålegg gitt av politiet i ordensøyemed, særlig siden det må antas at slike pålegg utstedes relativt hyppig. En grunn til dette kan være at siden påleggene gis muntlig, og ofte til berusede personer, er viljen til i ettertid å overprøve pålegg liten, siden man fort kan innta den holdningen at man har en «dårlig sak» sammenlignet med politiet. Jeg har funnet forarbeidene og rettsavgjørelsene ved bruk av søk i lovdata. Når det gjelder den juridiske teorien har jeg

¹ Personer og steder i oppgaven er 100 % anonymisert.

stort sett tatt utgangspunkt i bøker som vi har brukt i undervisning på skolen. De forskjellige rettskildene blir for øvrig drøftet og tolket fortløpende underveis i oppgaven.

1.3 Avgrensning

Politoloven § 7 (jfr. § 6) er i dag det viktigste rettslige verktøyet til politiet for å opprettholde offentlig eller alminnelig orden og trygghet.² Det er viktig at politiet alltid må vurdere om inngrep etter politiloven § 7 er i samsvar med prinsippene i politiloven § 6,³ som ifølge Auglend mfl. angir allmenngyldige grunnprinsipper som gjelder for utøvelse av enhver form for politimyndighet.⁴

Jeg vil bruke hovedfokuset i oppgaven min på politiloven § 7, første ledd nr. 1 andre alternativ og kommer således bare til å nevne de øvrige momentene av paragrafen der dette synes relevant. Videre konsentrerer jeg meg om tiltaket bortvisning, og da særlig tiltakets forebyggende aspekt. Jeg kommer også til å berøre andre politioperative tiltak som fjerning og innbringelse, men disse blir ikke mye omhandlet.

1.4 Politiets kriminalitetsforebygging

Lie skriver at det å forebygge kriminalitet er en av politiets viktigste oppgaver, og at det å forebygge vil si å være i forkant og forhindre at noe negativt skjer.⁵ Ordlyden i både politiloven §§ 1 og 2 fastslår at forebygging er en av politiets viktigste funksjoner og arbeidsoppgaver. Bl.a. står det om politiets mål i politiloven § 1 annet ledd at «politiet *skal gjennom forebyggende* virksomhet være et ledd i samfunnets samlede innsats for å fremme og befeste borgernes rettssikkerhet, trygghet og alminnelige velferd for øvrig» (min uthevelse). Mye av det samme finner vi i politiloven § 2 nr. 2, som omhandler politiets oppgaver, hvor det står at «politiet *skal forebygge* kriminalitet og andre krenkelser av den offentlige orden og sikkerhet» (min kursivering).

I Alminnelig tjenesteinstruks for politiet av 22. juni 1990 nr. 3963 (politiinstruksen), som supplerer politiloven ift. regulering av politiets tjenesteutførelse, understrekes det også at «politiet *skal forebygge* og motvirke straffbare handlinger» (min uthevelse), jfr. § 10-1 første ledd. Andre ledd sier sågar at «når forholdene tillater det, *plikter* enhver politimann å gripe inn mot forestående eller sannsynlige lovbrudd» (min kursivering). En forstyrrelse av den

² Ragnar L. Auglend, Henry John Mæland, & Knut Røsandhaug, *Politirett*, 2. utgave, Oslo 2009 s. 469.

³ Prinsippene drøftes i punkt 4.2.

⁴ Auglend, Mæland, & Røsandhaug, *Politirett*, s. 409.

⁵ Elisabeth Myhre Lie, s. 20-21.

offentlige ro og orden straffes som nevnt etter straffeloven § 350, og er således å anse som et lovbrudd.

Disse paragrafene sammenholdt, uttrykker at politiet har en lovbestemt plikt til å forebygge kriminalitet i utførelsen av tjenesten, jfr. ordlyden «skal».

1.5 Historikk omkring politiloven

Dagens politilov erstattet den gamle politiloven av 13.mars 1936, og endringen av den gamle loven innebar en modernisering og opprydding av politilovgivningen. Lovutkastet til dagens politilov foreslo å lovfeste den da gjeldende *generalfullmakten*, som var en sedvanebestemt myndighet til treffe nødvendige tiltak for å opprettholde ro og orden og for å hindre lovbrudd.⁶

Politiets generalfullmakt representerte et unntak fra legalitetsprinsippet, som tradisjonelt formuleres som et alminnelig krav om at det offentlige må ha hjemmel i lov for å kunne gripe inn på borgernes rettssfære. Den gamle politiloven § 1 ble betraktet som en *underforstått* hjemmel for denne generalfullmakten.⁷ Det ble i tiden før dagens politilov resonnert ut ifra at når samfunnet hadde pålagt politiet bestemte oppgaver og plikter, tilsa dette at etaten underforstått og indirekte også måtte ha fullmakter som var påkrevd for å utføre disse.⁸

Hovedbestemmelsen for lovfestingen av generalfullmakten er politiloven § 7.⁹ Siktemålet med politiloven § 7 var å foreta en kodifisering¹⁰ av de inngrep som politiet i lang tid hadde foretatt med hjemmel i den sedvanemessige generalfullmakten.¹¹ Paragrafen representerer således ikke noen utvidelse av politiets fullmakter, men derimot en videreføring og presisering av tidligere rett.¹² Dette medfører at rettsavgjørelser vedrørende den gamle generalfullmakten fremdeles er relevante rettskilder.

⁶ Ot.prp. nr. 22 (1994-1995) Om lov om politiet (politiloven), s. 5, punkt I.

⁷ Auglend, Mæland, & Røsandhaug, *Politirett*, s. 54.

⁸ Politilovutkastet 1991, del IV, s. 131.

⁹ Ot.prp. nr. 22 (1994-1995) s. 5, punkt I.

¹⁰ Kodifisere: Samle og ordne rettsregler om et bestemt emne.

¹¹ Tor-Geir Myhrer, «...men ellers er det håpløst!» i *kan langvarige individuelle påbud og forbud hjemles i politiloven § 7? Festskrift til Carl August Fleischer: dog Fred er ej det bedste*, 2006 s. 403-426 (s. 410).

¹² Nilstad & Nilsen, *Publikumsrettet politiarbeid: Generell del*, Høvik 2010 s. 106 og 107.

2. Skillet mellom ordenstjeneste og etterforskning

2.1 Politiets oppgaver

Politiets oppgaver spenner over et vidt og uensartet spekter,¹³ og omfatter alt fra å være en serviceleverandør til å etterforske omfattende lovbrudd. I oppgaven konsentrerer jeg meg om politiets ordenstjeneste, og trekker i dette kapitlet skillet mellom ordenstjeneste og etterforskningsvirksomhet, da disse betraktes som politiets to basisfunksjoner og hovedoppgaver.¹⁴ Edvinsen definerer ordenstjeneste som «den målrettede forebyggende og hendelsesstyrte patruljetjenesten som politiet utfører for å hindre eller gripe inn overfor forstyrrelse av den offentlige ro og orden eller trusler mot enkeltpersoners eller allmennhetens sikkerhet, samt for å avverge eller stanse lovbrudd.»¹⁵ Ut i fra denne definisjonen konkluderer jeg med at bortvisning som tiltak hører hjemme under politiets ordenstjeneste.

2.2 Regelsettene

Det er flere grunner til at polititjenestemenn bør være seg bevisst hvilket område man opererer innenfor i det enkelte tilfellet. En av disse grunnene er at det er forskjellige regelsett som styrer politiets myndighetsutøvelse alt etter hvilket område politiet befinner seg i. Fredriksen skriver at dersom politiets inngripen er et ledd i etterforskning av en straffesak, er det som hovedregel lov om rettergangsmåten i straffesaker av 22.mai 1985 nr. 25 (straffeprosessloven) som hjemler politiets inngrep, mens hjemmelen fortrinnsvis må søkes i politiloven når foranledningen til inngrepet er en ordensforstyrrelse.¹⁶

Det som skiller inngrep i medhold av politiloven kontra inngrep i medhold av straffeprosessloven, er i hovedsak formålet med inngrepet. Ifølge lovforarbeidene er formålet med de polisiære tiltak etter politiloven § 7 opprettholdelse av den offentlige ro, orden og sikkerhet eller vern om den alminnelige lovlydighet ved inngrep overfor nært forestående lovbrudd eller igangværende lovbrudd som det er viktig å få stanset umiddelbart.

Tvangsmidler i medhold av straffeprosessloven, som f.eks. pågripelse og ransaking, har straffefølgningen som formål.¹⁷ I tillegg gjør de relative straffeteorierne om individual- og allmennprevensjon seg spesielt gjeldende ift. straffeprosessloven. Disse teoriene er trukket

¹³ Auglend, Mæland, & Røsandhaug, *Politirett*, s. 221.

¹⁴ Ot.prp. nr. 22 (1994-1995) s. 14, punkt 1.2.3 og Auglend, Mæland, & Røsandhaug, *Politirett*, s. 279.

¹⁵ Kjetil Edvinsen, *Ordenstjeneste*, Høvik 2009 s. 12.

¹⁶ Steinar Fredriksen, *Innføring i straffeprosess*, 2. utgave, Oslo 2009 s. 152 og 153.

¹⁷ Ot.prp. nr. 22 (1994-1995) s. 19, punkt 2.6.1.

fram som det grunnleggende hovedhensynet bak straff,¹⁸ og har begge en forebyggende effekt ved at folk skal påvirkes til å avstå fra å begå lovbrudd.

2.3 Øverste myndighet

Ifølge Nilstad og Nilsen er et annet viktig moment for å skille mellom etterforskning og ordenstjeneste at det vil ha betydning for ansvarsforholdet og den faglige ledelsen av selve aksjonen. Er formålet av straffeprosessuell karakter har påtalemyndigheten, med riksadvokaten som øverste leder¹⁹, det faglige ansvaret. Er inngrepet av polisiær karakter, tilligger det faglige ansvaret og ledelsen polititjenestemennene, og i siste instans politidirektoratet og/eller justisministeren.²⁰

2.4 Beslutningsmyndighet

Fredriksen påpeker ytterligere et viktig moment for å skille mellom straffeprosessloven og politiloven, nemlig spørsmålet om hvilket myndighetsorgan som beslutter bruken av det aktuelle inngrepet.²¹ Denne beslutningskompetansen definerer jeg som de *formelle vilkår*. Det er som hovedregel påtalemyndigheten²² og (domstolene) som beslutter bruk av straffeprosessuelle tvangsmidler, jfr. straffeprosessloven §§ 175 og 197, mens inngrep etter politiloven kan besluttes av alle som har politimyndighet²³, jfr. politiloven § 4.²⁴ Dette støttes av lovforarbeidene som sier at enhver som har eller er gitt politimyndighet etter loven, har kompetanse til å utøve de fullmakter som er omhandlet i lovens kapittel II (herunder politiloven § 7). Samtidig understrekes at «dersom tiltaket er av svært inngripende karakter og tiden tillater det, bør det- slik det gjøres i dag- innhentes forholdsordre fra operativ uteleder, vaktsjefen, lensmannen, jourhavende eller politimesteren».²⁵

2.5 Rettslig status

Det er også viktig å vite om inngrepet er hjemlet i straffeprosessloven eller politiloven når det kommer til den rettslige statusen til den som inngrepet retter seg mot. En pågripelse etter straffeprosessloven gir den pågrepne status som siktet²⁶, mens en bortvisning etter politiloven § 7 ikke gir slike rettsvirkninger.²⁷ Hvis personen som er gjenstand for disse inngrepene tas

¹⁸ Ståle Eskeland, *Strafferett*, Oslo 2000 s. 47 flg.

¹⁹ <http://www.regjeringen.no/nb/dep/jd/dep/tilknyttede-virksomheter/patalemyndigheten.html?id=426465>

²⁰ Nilstad & Nilsen, *Publikumsrettet politiarbeid: Generell del*, s. 106 og 107.

²¹ Steinar Fredriksen, *Innføring i straffeprosess*, s. 153.

²² Straffeprosessloven § 176 angir unntakene fra denne hovedregelen.

²³ Se politiloven § 20.

²⁴ Steinar Fredriksen, *Innføring i straffeprosess*, s. 152.

²⁵ Ot.prp. nr. 22 (1994-1995) s. 19, punkt 2.6.1.

²⁶ Dette medfører bla. rettigheter som; rett til å la seg bistå av forsvarer (strpl.§ 94), rett til å gjøre seg kjent med sakens dokumenter (strpl.§ 242) og rett til å være tilstede i rettsmøtet (strpl.§ 244).

²⁷ Ot.prp. nr. 22 (1994-1995) s. 20, punkt 2.6.1.

med inn til politistasjonen, har han også krav på minst én dags fradrag av en eventuell straff såfremt han er pågrepet, jfr. straffeloven § 60 første ledd. Denne retten eksisterer ikke dersom personen innbringes.²⁸

Jeg har i dette kapittelet avgrenset oppgaven til å omhandle politiets ordenstjeneste, hvor bortvisning som tiltak er underlagt. Videre i oppgaven går jeg nå grundigere inn på politiloven §§ 7 og 6, før jeg til slutt fokuserer spesifikt på bortvisning.

3. Politiloven § 7

3.1 Ordlyd

Som tidligere nevnt er politiloven § 7 i dag politietatsens viktigste rettslige verktøy i den daglige ordenstjenesten.²⁹ Politiloven § 7 er en selvstendig og frittstående kompetanseregel, hvor bestemmelsens formål og situasjoner som hjemler inngripen er omhandlet i første ledd, i det videre omtalt som de *materielle vilkår*. I annet ledd finnes en katalog over hvilke operative tiltak som kan være mest aktuelle.³⁰ Bestemmelsens tredje og fjerde ledd angir også ulike tiltak politiet kan ta i bruk for å nøytralisere situasjoner som går inn under bestemmelsens første ledd,³¹ men disse omhandles ikke nærmere.

Politoloven § 7 første og andre ledd lyder som følger:

§ 7. Håndhevelse av den offentlige ro og orden m.v.

Politiet kan gripe inn

- 1. for å stanse forstyrrelser av den offentlige ro og orden eller når omstendighetene gir grunn til frykt for slike forstyrrelser*
- 2. for å ivareta enkeltpersoners eller allmennhetens sikkerhet*
- 3. for å avverge eller stanse lovbrudd.*

*Politiet kan i slike tilfeller blant annet regulere ferdselen, forby opphold i bestemte områder, visitere person eller kjøretøy, uskadeliggjøre eller ta farlige gjenstander i forvaring, avvise, bortvise, fjerne eller anholde personer, påby virksomhet stanset eller endret, ta seg inn på privat eiendom eller område eller påby områder evakuert.*³²

²⁸ Steinar Fredriksen, *Innføring i straffeprosess*, s. 153.

²⁹ Nilstad & Nilsen, *Publikumsrettet politiarbeid: Generell del*, s. 104.

³⁰ Auglend, Mæland, & Røsandhaug, *Politirett*, s. 483.

³¹ Nilstad & Nilsen, *Publikumsrettet politiarbeid: Generell del*, s. 105.

³² Endret ved lov 28. juni 2002 nr. 53.

3.2 De polisiære tiltakene etter annet ledd

Politiloven § 7 annet ledd stiller opp en rekke ulike politioperative virkemidler som politiet kan ta i bruk for å stanse eller forhindre forstyrrelse av den offentlige ro og orden. Disse varierer alt fra å visitere person eller kjøretøy til å ta seg inn på privat område. Bortvisning nevnes også som et virkemiddel her, og er det midlet jeg i det følgende fokuserer mest på. De materielle vilkårene i første ledd er for øvrig de samme for samtlige tiltak etter annet ledd.

Katalogen i annet ledd er ikke uttømmende, jfr. ordlyden «blant annet»,³³ og omfatter både personrettede og tinglige inngrep.³⁴ Det fremgår av ordlyden «blant annet», og av lovens forarbeider³⁵, at oppstillingen ikke skal fortolkes antitetisk. Forenklet betyr dette at bestemmelsen oppstiller en slags «ramme» for hva slags tiltak som hjemles, og videre at tiltak som ikke positivt nevnes i katalogen, allikevel kan tenkes brukt til løsning av situasjoner etter første ledd. Man kan her tenke seg politiets adgang til å ta et høyttaleranlegg brukt til ordensforstyrrelse i forvaring, selv om dette i utgangspunktet ikke er en farlig gjenstand.

Grensene for hva slags tiltak som går innunder begrepet «blant annet», og hvilke som havner utenfor, finner man til dels svaret på i forarbeidene til den gjeldende politiloven, hvor det står at «det er i praksis umulig å overskue alle situasjoner som kan oppstå i fremtiden ... I stedet for en detaljert oppstilling har man derfor utformet regler for hovedkategorier av tilfeller.»³⁶ Juridiske forfattere har ment at det er tvilsomt om denne tiltakskatalogen oppfyller presisjonselementet i legalitetsprinsippet, og har foreslått at katalogen bør gjøres uttømmende ved at uttrykket «blant annet» strykes.³⁷ Lovforarbeidene sier derimot at «et resultat av en detaljert oppstilling kan være at det som ikke er positivt nevnt, anses for ikke å være lovlig».³⁸

Politiloven § 7 annet ledd hjemler kun tiltak av samme art som er nevnt i bestemmelsen.³⁹ Det vil si at politiet ikke har anledning til å bruke tiltak som klart vil skille seg ut fra de virkemidlene som er nevnt i annet ledd. Tiltak som vurderes benyttet, må i den enkelte situasjon knyttes opp imot de ulike prinsippene i politiloven § 6⁴⁰, samt politiinstruksen §§ 3-1 og 3-2 og artikkel 5(1) i EMK⁴¹ og 4. tilleggsprotokoll artikkel 2.

³³ Ot.prp. nr. 22 (1994-1995) s. 61, punkt V.

³⁴ Auglend, Mæland, & Røsandhaug, *Politirett*, s. 483.

³⁵ Ot.prp. nr. 22 (1994-1995) s. 19, punkt 2.6.1.

³⁶ Ot.prp. nr. 22 (1994-1995) s. 19, punkt 2.6.1.

³⁷ Auglend, Mæland, & Røsandhaug, *Politirett*, s. 474.

³⁸ Ot.prp. nr. 22 (1994-1995) s. 19, punkt 2.6.1.

³⁹ Nilstad & Nilsen, *Publikumsrettet politiarbeid: Generell del*, s. 105.

⁴⁰ Omhandles i punkt 4.2.

⁴¹ Den europeiske menneskerettskonvensjon av 4. november 1950.

4. Politiets bruk av skjønn

4.1 «Kan-skjønnet»

Selv om de materielle vilkårene etter første ledd er oppfylt, er det opp til den enkelte polititjenestemann å foreta en skjønnsvurdering *om* (og på *hvilken måte*) det skal iverksettes tiltak etter annet ledd, jfr. formuleringen «politiet *kan* gripe inn...» (min kursivering).⁴²

Politiet bør ikke uten videre gripe inn overfor enhver straffbar handling, det alltid må utøves skjønn i hvert enkelt tilfelle.⁴³ Lagestad og Rønning skiller mellom skjønn og sunn fornuft ved at man ved bruk av førstnevnte foretar en vurdering som er faglig fundert.⁴⁴ Nilstad og Nilsen knytter også skjønnet opp mot en faglig vurdering, og sier at gode fagkunnskaper om bestemmelsens innhold sammenholdt med politiloven § 6 gjør at tjenestemannen er bedre rustet til å foreta en rett vurdering av «kan-skjønnet», og eventuelt valg av rett tiltak.⁴⁵ «Kan-skjønnet» omhandler altså hvorvidt og på hvilken måte politiet skal utøve sin myndighet når hjemmel til å gripe inn foreligger. Om politiet skal iverksette tiltak, og hvilke type tiltak dette skal være, avhenger dermed av en konkret vurdering og overveielse av situasjonen.

Et viktig moment i denne sammenheng er at det er *politiet* som er gitt adgang til å utøve dette skjønnet. Når politiet er på stedet for en ordensforstyrrelse, er det således ikke opp til melder, vektere, dørvakter etc. å avgjøre om politiet skal gripe inn. Dette understrekes i en kjennelse av Høyesterett inntatt i Rt. 1996 s. 230⁴⁶, som omhandler et tilfelle av preventiv bortvisning. Her nektet en gjest å forlate en restaurant etter anmodninger fra eieren og senere pålegg av politiet. Høyesterett uttalte at det ikke kunne være holdbart at politiet måtte basere seg på utestedets vurdering av om det var nødvendig å fjerne personen. «Det er *politiet* som har hjemmel til å gripe inn. Det må da være politiets *plikt* til å foreta en *selvstendig* vurdering av om vilkårene er til stede» (kursivert av meg). Høyesterett påpekte imidlertid at politiet hadde anledning til å legge betydelig vekt på de opplysninger de fikk av restaurantens personale ved vurderingen av om det skulle gripes inn.

4.2 Politiloven § 6

Politoloven § 6 gir alminnelige regler for hvordan tjenesten skal utføres.⁴⁷ Bestemmelsen er ikke ment som noen selvstendig hjemmel for politiinngrep, men er isteden prinsipper for valg

⁴² Nilstad & Nilsen, *Publikumsrettet politiarbeid: Generell del*, s. 105.

⁴³ Ot.prp. nr. 22 (1994-1995) s. 61, punkt V.

⁴⁴ Pål Lagestad (red.), *Kommunikasjon og konflikthåndtering*, Oslo 2012, s. 192.

⁴⁵ Nilstad & Nilsen, *Publikumsrettet politiarbeid: Generell del*, s. 106.

⁴⁶ Denne dommen omhandles også i punkt 5.1.4.

⁴⁷ Auglend, Mæland, & Røsandhaug, *Politirett*, s. 403.

og bruk av virkemidler.⁴⁸ I de tilfeller hvor politiet har en særskilt hjemmel eller kompetanse til å utøve myndighet, trekker § 6 opp rammer for *om*, og eventuelt på *hvilken måte*, myndighetsutøvelsen kan finne sted.⁴⁹

I politiloven § 6 angis de allmenngyldige grunnprinsippene for utøvelse av enhver form for politimyndighet.⁵⁰ I den videre fremstillingen redegjør jeg for noen av de mest sentrale prinsippene for politiets myndighetsutøvelse, henholdsvis behovsprinsippet, proporsjonalitetsprinsippet, likebehandlingsprinsippet, saklighetsprinsippet og opportunitetsprinsippet. Legalitetsprinsippet kommer også inn under denne oppregningen, men omhandles ikke her da det ble redegjort for under punkt 1.5.

4.2.1 Behovsprinsippet

Behovsprinsippet eller *formålsregelen* tilsier at det må være et klart behov for det aktuelle tiltak, eller omformulert at tiltaket må være nødvendig eller til vesentlig lette i tjenesten.⁵¹

Auglend mfl. skriver at prinsippet kan splittes opp i flere spesielle og kumulative krav. For det første har man «subsidiaritetsprinsippet»⁵² eller regelen om «minste-inngrep», som fastslår at når flere alternativer står til disposisjon, skal det minst inngripende midlet som hovedregel velges først. Subsidiaritetsprinsippet kan fravikes i to tilfeller; enten dersom lempeligere tiltak allerede har vært forsøkt med forgjeves resultat, eller hvis midlet allerede før iverksettelsen fremstår som utilstrekkelig eller uhensiktsmessig. For det andre må midlet ikke være sterkere enn påkrevet. Tiltaket og dets effekt skal være tilstrekkelig, men heller ikke mer.⁵³ Man kan her tenke seg uttrykket om at man «ikke skal skyte en spurv med en kanon». Endelig sier Auglend mfl. at midlet må være adekvat,⁵⁴ som forenklet betyr at midlet må passe til situasjonen. Vi kunne f.eks. ikke bortvist Jostein hvis han var svært utagerende, da det må antas at et pålegg hadde hatt minimal effekt. Fjerning hadde da vært mer adekvat enn bortvisning.

I hendelsen med Jostein ble subsidiaritetsprinsippet fulgt ved at vi valgte å gi Jostein en advarsel om at neste gang han oppførte seg på samme måte ville det få rettslige følger. Dette er i tråd med ordlyden i politiloven § 6 første ledd, som sier at «tjenesteoppdragets mål skal søkes nådd gjennom opplysning, råd, pålegg eller advarsel ... », som jo er en sentral del av

⁴⁸ Ot.prp. nr. 22 (1994-1995) s. 60, punkt V.

⁴⁹ Nilstad & Nilsen, *Publikumsrettet politiarbeid: Generell del*, s. 88.

⁵⁰ Auglend, Mæland, & Røsandhaug, *Politirett*, s. 409.

⁵¹ Ot.prp. nr. 22 (1994-1995) s. 17, punkt 2.4 og Auglend, Mæland, & Røsandhaug, *Politirett*, s. 413.

⁵² Jfr. politiloven § 6 annet ledd, politiinstruksen § 3-1 annet ledd og våpeninstruksen § 19 første ledd.

⁵³ Auglend, Mæland, & Røsandhaug, *Politirett*, s. 414-415.

⁵⁴ Auglend, Mæland, & Røsandhaug, *Politirett*, s. 414-415.

behovsprinsippet. Hadde vi eksempelvis bortvist Jostein umiddelbart uten å forsøke den mykere tilnærmingen med advarselen først, kunne dette ha vært i strid med subsidiaritetsprinsippet siden et bortvisningspålegg er et sterkere middel enn en advarsel, jfr. politiloven § 6 annet ledd. Imidlertid oppfattet jeg at Jostein var like aggressiv og opphisset både før og etter at han ble gitt denne advarselen, og det fremsto for meg som at advarselen dermed hadde liten eller ingen effekt. Jeg trekker derfor i den retning at en advarsel kunne vike for et bortvisningspålegg i denne situasjonen, da advarselen fremsto som både utilstrekkelig og uhensiktsmessig da den ble gitt.

4.2.2 Proporsjonalitetsprinsippet

Proporsjonalitets- eller *forholdsmessighetsprinsippet* er et alminnelig krav om at det skal være forholdsmessighet mellom tjenestehandlingens mål og middel.⁵⁵ Prinsippet kan formuleres negativt ved at skaden eller uleiligheten forbundet med inngrepet ikke må stå i misforhold til det som søkes oppnådd, slik at nytten eller fordelen da må være større enn ulempene eller skaden.⁵⁶

I hendelsen med Jostein ville et bortvisningspålegg i initialfasen etter mitt syn ikke være et uforholdsmessig inngrep. Vårt ønske var å forebygge videre ordensforstyrrelser, og Jostein fremsto som en konkret trussel i så måte. Han hadde allerede utvist en atferd som krenket den offentlige ro og orden ved «å yppe til bråk», og hans fremferd i kontakt med politiet etterpå tolket jeg ikke som at han kom til å holde seg på et rolig nivå resten av kvelden. Et bortvisningspålegg er et inngripende middel, ved at den det retter seg mot blir nektet bevegelsesfrihet i et geografisk avgrenset område for et kortere tidsrom, men Jostein var helt klart en trussel mot den offentlige ro og orden med en videre tilstedeværelse i dette området. En umiddelbar innbringelse etter politiloven §§ 8 eller 9 ville etter mitt skjønn vært uforholdsmessig, men jeg anser som nevnt at et bortvisningspålegg var innenfor de rammer som proporsjonalitetsprinsippet oppstiller.

4.2.3 Likebehandlingsprinsippet og saklighetsprinsippet

Likebehandlingsprinsippet eller *likhetsprinsippet* gjelder for all offentlig myndighetsutøvelse og er prinsippet om at like tilfeller skal behandles likt.⁵⁷ Bl.a. skal ordenskrenkelser som representerer tilnærmet samme fare under tilnærmet samme forhold håndteres med tilnærmet samme midler og styrkenivå.⁵⁸ Lovforarbeidene sier at likhetsprinsippet ofte er vanskelig å

⁵⁵ Ot.prp. nr. 22 (1994-1995) s. 18, punkt 2.4.

⁵⁶ Auglend, Mæland, & Røsandhaug, *Politirett*, s. 417.

⁵⁷ Ot.prp. nr. 22 (1994-1995) s. 18, punkt 2.4 og Auglend, Mæland, & Røsandhaug, *Politirett*, s. 419.

⁵⁸ Auglend, Mæland, & Røsandhaug, *Politirett*, s. 419.

praktisere når det gjelder politiets virksomhet pga. at de skjønsmessige reglene som politiet benytter kan være ganske forskjelligartet.⁵⁹ Likebehandlingsprinsippet kan her sees i sammenheng med *saklighetsprinsippet*, som utleder et alminnelig krav om at myndighetsutøvelsen skal være upartisk og saklig. Det skal ved tjenesteutførelsen således ikke legges vekt på utenforliggende og usaklige hensyn. Hadde Jostein f.eks. vært en nær betjent, og vi hadde unnlatt å gripe inn pga. dette, ville en slik tilnærming ha vært i strid med saklighetsprinsippet.

Selv om det sjelden oppstår to helt identiske hendelser under helt identiske forhold, opplever nok politiet ordenskrengelser som i det ytre ligner på hverandre. Man kan tenke seg at en annen person samme kveld hadde laget bråk på samme måte som Jostein gjorde. Hadde denne personen blitt bortvist umiddelbart, ville dette i utgangspunktet være i strid med likhetsprinsippet, siden Jostein i sitt tilfelle fikk en advarsel først. I denne vurderingen ville imidlertid flere spørsmål blitt stilt, som f.eks. ressurser fra politiets side, cellekapasitet ift. en eventuell innbringelse, forskjellige subjektive oppfatninger av situasjonen fra politiets side osv. To relativt like hendelser kan således bli behandlet vidt forskjellig med legitime argumenter for denne forskjellsbehandlingen.

4.2.4 Oppportunitetsprinsippet

Oppportunitets- eller *hensiktsmessighetsprinsippet* bygger på at det offentlige organet selv kan avgjøre om og på *hvilken måte* tjenestehandlingen skal utføres når de rettslige forutsetningene er oppfylt.⁶⁰ Ut fra denne definisjonen, tolker jeg at oppportunitetsprinsippet oppstiller den samme situasjonsforankrede skjønnsutøvelsen som «kan-skjønnet» i politiloven § 7 annet ledd.⁶¹ Begge gir de politiet anledning til å vurdere nødvendigheten av å gripe inn med tiltak, samt hvilket tiltak som fremstår som mest hensiktsmessig ved et eventuelt inngrep.

5. Spesifikt om bortvisning

Når en person blir bortvist får vedkommende et pålegg om å fjerne seg kombinert med angivelse av retning og nytt oppholdssted.⁶² Tiltaket er effektivt i en akuttsituasjon, og fungerer eksempelvis veldig godt for å stanse eller forebygge ordensforstyrrelser, såfremt vedkommende er villig til å rette seg etter pålegget. Er det ikke tilstrekkelig å bortvise personen for å gjenopprette offentlig ro og orden, må politiet vanligvis ty til fjerning etter

⁵⁹ Ot.prp. nr. 22 (1994-1995) s. 18, punkt 2.4.

⁶⁰ Auglend, Mæland, & Røsandhaug, *Politirett*, s. 422.

⁶¹ Som redegjort for under punkt 4.1.

⁶² Auglend, Mæland, & Røsandhaug, *Politirett*, s. 489.

politiloven § 7 eller innbringelse etter § 8, eventuelt § 9 ved beruselse. Disse oppleves som mer inngripende pga. at politiet her må benytte makt. Men så lenge situasjonen gjør at bortvisning som et lempeligere middel ikke fremstår som egnet, må disse sterkere midlene forsøkes benyttet for å løse situasjonen, jfr. politiloven § 6.⁶³

5.1 Materielle vilkår for preventiv bortvisning

«Politiet kan gripe inn for å stanse forstyrrelser av den offentlige ro og orden eller når omstendighetene gir grunn til frykt for slike forstyrrelser», jfr. politiloven § 7 første ledd nr. 1. I følge lovforarbeidene kan politiet etter denne bestemmelsen gripe inn både overfor straffbare og ikke-straffbare forhold, så lenge utgangspunktet for inngrepet er en ordensforstyrrelse.⁶⁴ Ifølge Auglend mfl. eksisterer det heller ingen begrensning ift. *objektet* for inngrepet. Både fysiske og juridiske personer, gjenstander og tilstander omfattes.⁶⁵ Jostein vil da være et eksempel på en fysisk person, mens en daglig leder i et firma eksemplifiseres som en juridisk person, da muntlige pålegg ikke kan rettes til et selskap som sådan. Et forlatt stereoanlegg som spiller høy musikk vil være en gjenstand, mens et eksempel på en tilstand vil være store istapper som henger fra en takrenne over et fortau.

5.1.1 «Ro og orden»

Hva lovgiver legger i begrepet «ro og orden» er det vanskelig å gi en definisjon på. Heller ikke lovforarbeidene gir en konkret forklaring på begrepet, annet enn at det er gjennomsnittsborgerens totalgrenser som skal tillegges avgjørende vekt. Det understrekes at det er en objektiv norm som skal legges til grunn, og at det dermed ikke er avgjørende hva den enkelte polititjenestemann opplever som forstyrrende, ubekvemt eller krenkende.⁶⁶ Imidlertid vil polititjenestemannens subjektive vurdering være en del av den samlede vurderingen siden vedkommende også er en borger av samfunnet.⁶⁷

«Ro og orden» er et dynamisk begrep som forandrer innhold med tid og sted. Eksempelvis vil toleransegrensen for ordensforstyrrelser heves på offentlige markeringer som nyttårsaften og 17.mai. Videre vil det nok generelt være aksept for en større grad av støy på dagtid enn om natten, og det samme på et idrettsarrangement kontra i en gudstjeneste. Primært vil ordensforstyrrelsen skje i form av roping, skråll, høylydt krangel eller musikk, slåsskamp eller

⁶³ I en dom avsagt av Gulating lagmannsrett den 19. desember 2011 (publisert: LG-2011-65277 – RG-2011-1524) ble en tiltalt kvinne frifunnet pga. at politiets bortvisningspålegg ble vurdert som for inngripende.

⁶⁴ Ot.prp. nr 22 (1994-1995) s. 60, punkt V.

⁶⁵ Auglend, Mæland, & Røsandhaug, *Politirett*, s. 475.

⁶⁶ Ot.prp. nr 22 (1994-1995) s. 61, punkt V.

⁶⁷ Nilstad & Nilsen, *Publikumsrettet politiarbeid: Generell del*, s. 109.

lignende, men også skjellsord mot politiet anses som en ordensforstyrrelse, jfr. Rt. 1984 s. 701.

Auglend mfl. skriver at det er et krav at ordensforstyrrelsen det gripes inn overfor må krenke den *offentlige* ro og orden. Håndhevingen begrenses således i hovedsak til offentlig sted⁶⁸, men inngrep på privat område⁶⁹ kan likevel gjennomføres hvis det foregår noe der som direkte eller indirekte forstyrrer den alminnelige ro og orden.⁷⁰ Her kan tenkes situasjoner hvor det er feststøy på en privat adresse. Selve ordensforstyrrelsen foregår på privat område, men følgene av denne vil likevel kunne krenke allmennhetens ro og orden.

Et viktig moment i denne sammenheng er at det ikke er noe vilkår at et større antall personer forstyrrer. Dette slo Høyesterett fast i en dom gjengitt i Rt. 1983 s. 647, hvor en mann i en motorbåt ble dømt for midt på natten å ha vekket én person på land pga. støy fra båten. Denne kjennelsen kan tolkes dithen at kravet er at *noen* må bli forstyrret, uten at antall rammede personer av ordensforstyrrelsen er av avgjørende betydning.

5.1.2 «Grunn til frykt»

Politi-loven § 7 første ledd nr. 1 første alternativ gir politiet hjemmel til å stanse en pågående ordensforstyrrelse. Imidlertid er politiet også gitt myndighet til å *forebygge* slike ordensforstyrrelser i politi-loven § 7 første ledd nr. 1 annet alternativ, hvor det står at «politiet kan gripe inn ... når omstendighetene gir *grunn til frykt* for slike forstyrrelser» (min uthevelse). Ifølge Nilstad og Nilsen tilsier reelle hensyn at dette er et dynamisk beviskrav, dvs. at kravet til sannsynligheten for at ordensforstyrrelser vil inntreffe, lempes proporsjonalt med hvor alvorlige følger forstyrrelsen vil kunne få dersom den aktualiseres.⁷¹ Det kan således tenkes at man trenger færre konkrete opplysninger om en forestående demonstrasjon før man kan gripe inn kontra en mer triviell ordensforstyrrelse. «Grunn til frykt» er for øvrig et mildere beviskrav enn «skjellig grunn til frykt» som oppstilles i politi-loven § 8 første ledd andre alternativ, og som tilkjenner et krav om sannsynlighetsovervekt⁷². Det samme beviskravet finner man i straffeprosessloven § 171, som angir hovedregelen for når personer kan pågripes.

⁶⁸ Se straffeloven § 7 for hva som menes med offentlig sted.

⁶⁹ Politiets adgang til å ta seg inn på privat område er regulert i politiinstruksen § 8-7.

⁷⁰ Auglend, Mæland, & Røsandhaug, *Politirett*, s. 475.

⁷¹ Nilstad & Nilsen, *Publikumsrettet politiarbeid: Generell del*, s. 110.

⁷² I følge Rt. 1993 s. 1302 innebærer dette beviskravet at det må være mer sannsynlig at den mistenkte har begått den straffbare handlingen enn at han ikke har gjort det.

5.1.3 Konkret og nærliggende

Lovforarbeidene fastslår at det bør stilles visse kvalifikasjonskrav til de situasjoner som skal kunne utløse forebyggende politiinngrep etter politiloven § 7 første ledd nr. 1 annet alternativ, mye grunnet hensynet til borgernes alminnelige handlefrihet,⁷³ som beskyttes av EMK artikkel 5(1) og 4. tilleggsprotokoll artikkel 2. Det oppstilles bl.a. et krav om at det må være en *konkret og nærliggende* risiko for forstyrrelser av ro og orden, som Auglend mfl. har kalt for *konkretiseringskravet*. Konkretiseringskravet tilsier for det første at frykten må kunne forankres i objektive, etterprøvbare omstendigheter. Dernest må forstyrrelsen eller krenkelsen fremstå som en rimelig mulighet. De skriver videre at abstrakte faresituasjoner og fjernere muligheter ikke gir grunnlag for preventive inngrep, slik at det ikke kan gripes inn mot noen fordi vedkommende er allment kjent som en bråkmaker og slåsskjempe.⁷⁴

I hendelsen med Jostein tilsier dette at vi således ikke hadde hjemmel til å bortvise han med et forebyggende formål hvis vi kun hadde lagt hans bakgrunn som en bråkmaker til grunn for inngrepet. Auglend mfl. har om denne problemstillingen sagt at dersom det er noe konkret som tilsier at personens tilstedeværelse der og da kan skape en nærliggende risiko for etterfølgende tumulter og bråk, kan vedkommende bortvises. De konkrete holdepunktene må da søkes i den aktuelle situasjonen *sammenholdt* med personens tidligere atferd ved lignende anledninger.⁷⁵ Jeg vil med dette igjen trekke fram situasjonen med Jostein. Vi kunne som nevnt ikke aksjonere bare med utgangspunkt i hans historikk som bråkmaker. Men når Jostein barket sammen med en annen person slik at politiet måtte gripe inn for å skille disse, hadde vi noe konkret å bygge på med tanke på en nærliggende risiko for videre ordensforstyrrelser. Disse konkrete opplysningene sammenholdt med Josteins historikk i lignende situasjoner tilsier at vi da kunne ha hjemlet en preventiv bortvisning etter § 7 første ledd nr. 1 andre alternativ.

5.1.4 Vesentlige forstyrrelser

At det foreligger en konkret fare for en hvilken som helst type ordensforstyrrelse er imidlertid ikke tilstrekkelig for inngrep etter denne bestemmelsen. Lovforarbeidene sier at forstyrrelsene ikke skal ligge langt frem i tid, og at politiet bare bør gripe inn preventivt overfor *vesentlige* ordensforstyrrelser.⁷⁶ Auglend mfl. skriver om dette at bestemmelsen først og fremst knytter seg til påkommende situasjoner som krever rask inngripen for å avverge nært forestående

⁷³ Ot.prp. nr. 22 (1994-1995) s. 62, punkt V.

⁷⁴ Auglend, Mæland, & Røsandhaug, *Politirett*, s. 477.

⁷⁵ Auglend, Mæland, & Røsandhaug, *Politirett*, s. 477.

⁷⁶ Ot.prp. nr. 22 (1994-1995) s. 61, punkt V.

krenkelser.⁷⁷ Nilstad og Nilsen opererer med to eksempler for når det foreligger en vesentlig ordensforstyrrelse. For det første når politiet må gripe inn med en større ansamling av polititjenestemenn enn hva som fremstår som nødvendig ved trivielle forstyrrelser. For det andre når håndteringen av ordensforstyrrelsen vil kunne binde opp hele ordensstyrken over et lengre tidsrom.⁷⁸ Jeg antar at forfatterne legger vesentlighetskriteriet til grunn for at politiet kan gripe inn overfor en ikke-eksisterende ordensforstyrrelse, altså på det tidspunkt at en ordensforstyrrelse fremstår som mulig. Dette skiller seg fra vår hendelse med Jostein, da vi grep inn overfor en allerede eksisterende ordensforstyrrelse, samt at vi fryktet for videre ordensforstyrrelser og legemskrenkelser. Jeg velger å tolke dette som at vi i denne situasjonen ikke var bundet av det samme vesentlighetskravet, og at vi således hadde anledning til en preventiv bortvisning i denne situasjonen.⁷⁹

Dette synet støttes i en enstemmig dom avsagt av Borgarting lagmannsrett 21. august 2006⁸⁰ hvor politiets preventive pålegg etter politiloven første ledd nr.1 andre alternativ ble vurdert som hjemlet. Situasjonen her har mange ytre likheter med Jostein sin, da det var mye berusede folk i området samt at domfelte var beruset og oppførte seg urolig og støyende. Det ble antatt at domfeltes oppførsel kunne utløse alvorlige ordensproblemer ved at forbipasserende ble irriterte og aggressive. Lagmannsretten uttalte at «det avgjørende er om det er en nærliggende risiko for at vedkommendes opptreden (eller tilstedeværelse) kan føre til vesentlige ordensforstyrrelser.»

Da denne hendelsen er av såpass lik art som hendelsen med Jostein, velger jeg å tolke det dithen at vi hadde hjemmel til en preventiv bortvisning av Jostein. Dette fordi Josteins oppførsel kombinert med hans historikk tilsa at vi kunne forvente vesentlige ordensproblemer ved hans videre tilstedeværelse.

Viktig å merke seg her er at politiet også må vurdere *nødvendigheten* av å gripe inn preventivt. Dette understrekes i Rt. 1996 s. 230, hvor Høyesterett slår fast at «den hjemmel politiet har til i preventiv hensikt å utferdige pålegg for å unngå uro, forutsetter at det blir foretatt en vurdering av nødvendigheten av å gripe inn.» Dette forutsetter en skjønnsvurdering etter politiloven § 7 andre ledd og politiloven § 6 jfr. tidligere redegjørelse.

⁷⁷ Auglend, Mæland, & Røsandhaug, *Politirett*, s. 478.

⁷⁸ Nilstad & Nilsen, *Publikumsrettet politiarbeid: Generell del*, s. 111.

⁷⁹ Bortvisning etter politiloven § 7 første ledd nr. 2 er her aktuelt, men denne går utenfor min oppgave.

⁸⁰ Publisert: LB-2005-42222.

5.2 Bortvisningspålegg i praksis

Jeg har til nå i oppgaven undersøkt hva som må ligge til grunn for å gi et bortvisningspålegg, de materielle vilkår, og hvem som kan beslutte et slikt pålegg utført, de formelle vilkår. Men hvordan skal et pålegg om å bortvise en person gis i praksis? I det videre synes det viktig å få belyst også hvordan slike bortvisningspålegg gjennomføres i praksis, og hvilke momenter det er viktig å tenke på ved formuleringen av pålegget.

Hverken ordlyden i politiloven § 7 eller dens forarbeider gir noen direkte forklaring på hvordan et bortvisningspålegg skal utformes. Det legges således opp til at politimannens skjønn, utøvd i tråd med prinsippene i politiloven § 6 og politiinstruksen § 3-1, skisserer bortvisningspålegget. Det er dog viktig at politiet er nøye med å definere området for det videre oppholdsforbudet. Dette understrekes i en dissensdom avsagt av Agder lagmannsrett 12. oktober 2011⁸¹, hvor tiltalte ble frifunnet bl.a. fordi rekkevidden av politiets bortvisningspålegg var for vagt formulert. I tillegg er det viktig å fastsette en tidsfrist for når vedkommende tidligst får returnere til området.⁸²

Av egne erfaringer fra praksisåret kan jeg helt generelt si at et bortvisningspålegg utføres muntlig ved at en eller flere bestemte personer gis et pålegg om å fjerne seg fra et konkret geografisk avgrenset område. Samtidig fastsettes en tidsfrist for når personen(e) tidligst får returnere til området. Politiet må deretter sikre seg at personen(e) som pålegget retter seg mot, har forstått innholdet i pålegget, samtidig som personen(e) opplyses om konsekvensene man risikerer dersom pålegget ikke overholdes.⁸³ Videre er det viktig at politiet noterer seg personalia⁸⁴ på personen(e) som får pålegget, og at opplysningene føres inn i politiets vaktjournal. Dette sikrer notoritet i arbeidet, og gir samtidig politiet muligheten til å følge opp personen(e) dersom det senere skulle vise seg at pålegget ikke etterkommes.

En utfordring her kan være dersom flere personer samtidig, som en gruppe, blir bortvist. Når større grupper er involvert, anslagsvis mer enn 10 personer, vil det kreve både tid og ressurser fra politiets side for i det hele tatt å få loggført de impliserte personene. Problemet deretter vil være å følge opp bortvisningspålegget i ettertid dersom dette skulle bli nødvendig. Høyesterett har i en kjennelse inntatt i Rt. 1971 s. 1120 for øvrig godtatt at bortvisningspålegg gis generelt til en gruppe personer. Saken gjaldt en anke fra en gruppe demonstranter som ble tiltalt for ikke å ha etterkommet politiets pålegg om å fjerne seg i forbindelse med opparbeiding av en

⁸¹ Publisert: LA-2011-60746.

⁸² Omhandles nærmere i punkt 5.5.

⁸³ Se punkt 5.4.

⁸⁴ Se politiloven § 8 første ledd nr. 3 for hvilke personaliaopplysninger politiet kan kreve å få oppgitt.

anleggsvei i Mardøla. Anken fra domfelte gjaldt bl.a. feil lovanvendelse, ved at påleggene fra politiet ikke var forkynt på korrekt måte. Høyesterett fant at anken ikke førte frem. En del av begrunnelsen var at «det må være tilstrekkelig at det rettes et generelt pålegg til de tilstedeværende i sin alminnelighet.»

5.3 Bruk av makt under bortvisning

Jeg går nå kortfattet inn på maktbruk i forbindelse med gjennomføringen av et bortvisningspålegg. Man kan spørre seg om politiet ved effektueringen av å bortvise personer er gitt anledning til å benytte makt under utførelsen. Bestemmelsen som hjemler politiets bruk av makt er politiloven § 6, da særlig fjerde ledd, hvor det står at «politiet kan anvende makt under tjenesteutførelsen i den utstrekning det er nødvendig og forsvarlig.»

Som redegjort for ovenfor i punkt 5.2, vil en bortvisning hovedsakelig gjennomføres ved bruk av et muntlig pålegg. I den grad dette pålegget ikke respekteres eller etterkommes, eller at pålegget anses utilstrekkelig eller uhensiktsmessig, vil politiet bli nødt til å ta i bruk sterkere midler ved håndhevelsen av den offentlige ro og orden, jfr. politiloven § 6 andre ledd og politiets maktpyramide⁸⁵. Hvis det da blir nødvendig å benytte makt, vil politiet imidlertid ha beveget seg bort fra bortvisning som tiltak. Fjerning etter politiloven § 7 eller innbringelse etter § 8 fremstår da som de mest adekvate inngrepene. Begge disse inngrepene innebærer bruk av makt fra politiets side, ved at personene fysisk fjernes av politiet, ofte mot sin vilje. Bortvisning vil dermed verken i teorien eller i praksis tenkes gjennomført ved bruk av makt.

5.4 Konsekvenser av ikke å etterleve bortvisningspålegg

Politiet har i utgangspunktet flere muligheter dersom personer ikke etterlever et bortvisningspålegg. Som nevnt under punkt 5.3 fremstår da fjerning eller innbringelse som de mest nærliggende tiltakene for å løse ordensproblemet. Det er da viktig å huske at de materielle vilkårene i politiloven § 6 også blir lagt til grunn for inngrepet, jfr. punkt 4.2.

«Enhver plikter å rette seg etter de pålegg, tegn eller øvrige signaler som gis av politiet», jfr. politiloven § 5. Blir man bortvist av politiet plikter man dermed å rette seg etter dette pålegget. Denne *lydighetsplikten* kommer også til uttrykk i Rt. 1981 s. 21, hvor saken gjaldt politiets bortvisning av demonstranter i forbindelse med utbygging av Altavassdraget. Veiutbyggingen var ulovlig og demonstrantene nektet å rette seg etter politiets bortvisningspålegg. Herredsretten frifant demonstrantene etter nødvergeparagrafen⁸⁶.

⁸⁵ Anders Lohne Lie & Pål Lagestad, *Arrestasjonsteknikk*, Oslo 2011 s. 10.

⁸⁶ Se straffeloven § 48.

Høyesterett kom imidlertid fram til at så lenge politiet hadde en rimelig og fornuftig grunn til å gi demonstrantene pålegg om å fjerne seg, var demonstrantene bundet av en lydighetsplikt, selv om det ved senere etterprøving kunne påvises at pålegget bygget på uriktige faktiske forutsetninger.⁸⁷

Dog eksisterer det situasjoner hvor denne lydighetsplikten oppheves. Dette var tilfellet i en hendelse gjengitt i Rt. 1949 s. 797, hvor en mann var frifunnet i byretten for ikke å ha etterkommet politiets bortvisningspålegg. Påtalemyndigheten anket avgjørelsen til Høyesterett, da de mente at enhver var pålagt å rette seg etter pålegg gitt av politiet, uansett hvor uskyldig den enkelte føler seg med hensyn til årsaken for uordenen. En enstemmig Høyesterett avsto anken og henviste til Castberg: Innledning i Forvaltningsretten, s. 81, hvor det fremkom at «blir det først bragt på det rene at pålegget ingen hjemmel hadde i rettsordenen, er det dermed gitt at det ikke er rettsstridig å unnlate å etterkomme pålegget.» Siden tiltalte ikke på noe vis var involvert i den uorden som politiet i utgangspunktet grep inn overfor, mente Høyesterett, som byretten, at tiltalte rettmessig kunne nekte å etterkomme politiets pålegg om å fjerne seg.

Den som unnlater å adlyde pålegg etter politiloven § 7 kan straffes, jfr. politiloven § 30 nr. 1.⁸⁸ Straffen for denne ulydigheten er bøter eller fengsel i inntil 3 måneder. Trusselen om straff vil i seg selv ha en forebyggende virkning, jfr. punkt 2.2.

5.5 Langsiktig forebyggende virkning med bortvisning

Jeg har så langt i oppgaven kommet fram til at bortvisning kan foretas i konkrete tilfeller, bl.a. for å forebygge ordensforstyrrelser. Men kan bortvisning som tiltak også ha en forebyggende *effekt* som har en lengre virkning enn der og da når pålegget gis?

Myhrer konkluderer med at politiloven § 7 første og annet ledd ikke kan forstås slik at den gir adgang til langvarige individuelle påbud eller forbud. Han argumenterer for at bestemmelsen bare kan benyttes til å løse konkrete og akutte ordensproblemer, og at bestemmelsen bare hjemler oppholdsforbud (som jo blir den direkte følgen av et bortvisningspålegg) i inntil 24 timer.⁸⁹ Justisdepartementets lovutredning⁹⁰ og juridisk teori mener også at hjemmelen for en permanent løsning av eventuelle underliggende årsaker eller konflikter må søkes i annen

⁸⁷ En lignende problemstilling er omhandlet i Rt. 1965 s. 306.

⁸⁸ Auglend, Mæland, & Røsandhaug, *Politirett*, s. 502.

⁸⁹ Tor-Geir Myhrer, « ...men ellers er det håpløst! », s. 426.

⁹⁰ Justisdepartementets lovutredning 1991, del V spesialmotiver, s. 52.

lovgivning.⁹¹ Den mest beslektede hjemmelen ift. en bortvisning som strekker seg utover 24 timer, blir da et besøks- eller oppholdsforbud i medhold av straffeprosessloven § 222 a)-c).⁹² Det som primært skiller et prosessuelt oppholdsforbud etter straffeprosessloven § 222 a)-c) kontra et polisiært oppholdsforbud etter politiloven § 7 andre ledd, er at vilkårene for å ilegge førstnevnte forbud er strengere, saksbehandlingsreglene annerledes, påtalemyndigheten har beslutningskompetansen og varigheten av oppholdsforbudet angis eksplisitt i bestemmelsen med en makstid på 1 år. Det er således disse bestemmelsene politiet må forsøke å benytte seg av dersom en polisiær bortvisning ikke er tilstrekkelig for å forebygge videre ordensforstyrrelser av samme person(er).

Jeg er imidlertid av den oppfatning at politiets bortvisning vil ha en allmennpreventiv og oppdragende effekt overfor publikum, ved at disse vil avstå fra en slik krenkende oppførsel da de får se konsekvensene det kan medføre.

6. Avslutning

Jeg har i denne oppgaven tatt utgangspunkt i en hendelse jeg opplevde i praksisåret. Målet med oppgaven har vært å finne ut hva som må ligge til grunn før man kan bortvise en person i forebyggende hensikt, ved å gripe overfor en eksisterende ordensforstyrrelse for å forhindre at denne eskalerer til en mer alvorlig art. Min konklusjon, med bakgrunn i drøftelsen i oppgaven, er at politiet hadde hjemmel til en preventiv bortvisning av Jostein i det første møtet med han, jfr. politiloven § 7 første ledd nr. 1 annet alternativ jfr. § 6.

Dette tiltaket hadde vært effektivt for å hindre alvorlige ordensforstyrrelser der og da, og ville i situasjonen med Jostein kunne ha forhindretd voldsutøvelse både mot private og politiet. Jeg konkluderer også med at en mer langsiktig forebyggende løsning på et ordensproblem primært må søkes i annen lovgivning, eksempelvis straffeprosessloven.

7. Litteraturliste

Lover med forkortelser:

- Lov om politiet av 4. august 1995 nr. 53 (politiloven) pl.
- Lov om rettergangsmåten i straffesaker av 22.mai 1981 nr. 25 (straffeprosessloven) strpl.

⁹¹ Auglend, Mæland, & Røsandhaug, *Politirett*, s. 483.

⁹² Strpl. § 222 a) hjemler besøksforbud, strpl. § 222 b) hjemler oppholdsforbud rettet mot spesielt voldelige grupper, mens strpl. § 222 c) hjemler oppholdsforbud for personer under 15 år.

- Almindelig borgerlig Straffelov av 22. mai 1902 nr. 10 (straffeloven) strl.
- Den europeiske menneskerettskonvensjon av 4. november 1950 EMK

Forskrifter og instruksjer med forkortelser:

- Almennelig tjenesteinstruks for politiet, fastsatt ved Kronprinsregentens res. 22. juni 1990 nr. 3963 (politiinstruksen) pi.
- Våpeninstruks for politiet, gitt av Justisdepartementet 1. august 1989 nr. 4872 (våpeninstruksen) vpi.

Forarbeider:

- Ot.prp. nr. 22 (1994-95) Om lov om politiet (politiloven), av 16. desember 1994.

Rettspraksis:

- Rt. 1949, s. 797.
- Rt. 1965, s. 306.
- Rt. 1971, s. 1120.
- Rt. 1981, s. 21.
- Rt. 1983, s. 647.
- Rt. 1984, s. 701.
- Rt. 1993, s. 1302.
- Rt. 1996, s. 230.

Upubliserte dommer:

- LB-2005-42222, (Lovdata online) Borgarting lagmannsrett- Dom 2006.21.08.
- LA-2011-60746, (Lovdata online) Agder lagmannsrett- Dom 2011.12.10.
- LG-2011-65277 – RG-2011-1524, (Lovdata online) Gulating lagmannsrett- Dom 2011.19.12.

Litteratur:

Auglend, Ragnar L., Henry John Mæland og Knut Røsandhaug, *Politirett* (Oslo 2009).

Edvinsen, Kjetil, *Ordenstjeneste* (Høvik 2009).

Eskeland, Ståle, *Strafferett* (Oslo 2000).

Fredriksen, Steinar, *Innføring i straffeprosess* (Oslo 2009).

Lagestad, Pål (red.), *Kommunikasjon og konflikthåndtering: Publikumsrettet politiarbeid i et politifaglig perspektiv* (Oslo 2012).

Lie, Anders Lohne og Pål Lagestad, *Arrestasjonsteknikk* (Oslo 2011).

Lie, Elisabeth Myhre, *I forkant: Kriminalitetsforebyggende politiarbeid* (Oslo 2011).

Nilstad, Morten og John Reidar Nilsen, *Publikumsrettet politiarbeid: Generell del* (Høvik 2010).

Nettsteder:

Regjeringen.no (sjekket 7. mai 2013):

<http://www.regjeringen.no/nb/dep/jd/dep/tilknyttedevirksomheter/patalemyndigheten.html?id=426465>